

Kapitola 4.

Perspektivy a alternativy mezinárodní odpovědnosti bez ohledu na protiprávnost

Na základě provedené analýzy lze konstatovat, že dlouholetá práce Komise pro mezinárodní právo, provázená řadou zvrátů a tápání, nakonec přinesla v r. 2001 alespoň částečný výsledek. Odhlédneme-li od toho, že není ještě jasné, zda se přijatý návrh článků o prevenci přeshraničních škod z rizikových činností skutečně stane mezinárodní smlouvou, pak tu přesto zůstává stejný problém. Z původního tématu „mezinárodní odpovědnosti za škodlivé následky vzešlé z činností nezakázaných mezinárodním právem“ totiž vypadl klíčový pojem odpovědnosti (*liability*) za škodu. Bude jistě zajímavé sledovat, jaké budou další kroky Komise po završení této etapy práce na projektu. Bez ohledu na to, zda se vrátí k jeho složitější části (kompenzace škodlivých následků), kterou zatím odložila, je možné se pokusit již nyní o zobecňující úvahu o perspektivách, jakož i o alternativách mezinárodní odpovědnosti v této oblasti.

§ 12 – Perspektivy mezinárodní odpovědnosti

Po několika desetiletích práce Komise pro mezinárodní právo již není možné začít úvahy o perspektivách mezinárodní odpovědnosti jinak než u paradigmatu, které dělí veškeré chování nebo činnosti na mezinárodně protiprávní a na legální, resp. nezakázané mezinárodním právem. Je zřejmé, že další vývoj může jít dvěma cestami. Podle první z nich je institut mezinárodní odpovědnosti či „ručení“ za škodlivé následky nezakázaných činností jen přechodným jevem (ne-li dokonce výsledkem nedorozumění Komise a některých teoretiků) a vývoj může jít přes posílení a zpřísňování primárních pravidel upravujících povinnosti prevence a bělosti států k širší aplikovatelnosti odpovědnosti států za mezinárodně protiprávní chování.¹²³ Autor této práce sice tuto variantu připouští, ale zcela bez výhrad ji nesdílí. Je totiž docela dobře možná a vhodná u činností s trvale škodlivou činností (a tam se tento

¹²³Srov. A.E. Boyle, *State Responsibility and International Liability for Injurious Consequences of Acts not Prohibited by International Law: A Necessary Distinction?*, *ICLQ*, vol. 39, 1990, Part 1, str. 5; J. Combacau, S. Sur, *Droit international public*, Montchrestien, Paris, 1993, str. 544.

model asi bude stále rozšiřovat), ale nehodí se na nepředvídatelnou havárii u rizikových činností.¹²⁴

V úvahách publikovaných před deseti lety si autor položil otázku vývojových tendencí. Bude se sféra mezinárodní odpovědnosti či ručení za škodlivé následky rozšiřovat na úkor odpovědnosti států za protiprávní chování, anebo naopak? Na základě tehdejšího zhodnocení strukturálních přeměn mezinárodního práva pak dospěl k závěru, podle kterého je pravděpodobnější vývoj k oddělení dvou samostatných a rovnocenných komplexních institutů obecného mezinárodního práva.¹²⁵

V tuto chvíli není až tak podstatné teoretické zdůvodnění odpovědnosti (ručení) za škodlivé následky nezakázaných činností. Z praktického pohledu nejde o to, aby byla v obecnosti založena mezinárodní odpovědnost za následky dovolených činností *in abstracto*, ale aby se řešila náhrada konkrétních škod. Jak se zdá, k tomu se přiklání i Komise, která na svém zasedání v r. 2002 zřídila pracovní skupinu k tomuto tématu. Výsledky její diskuse potvrzují předchozí teoretické závěry. Na straně jedné nesplnění prevenčních povinností uložených státu podle již dříve přijatého návrhu článků o prevenci vyvolá odpovědnost státu za protiprávní chování. Na straně druhé, pokud i přes svědomité provedení prevenčních povinností nastane škoda, nastoupila by mezinárodní odpovědnost, v souladu s níž by se škoda vzniklá z rizikové činnosti měla rozložit mezi více aktérů zúčastněných na takové činnosti. Rozsah budoucího návrhu by se měl vždycky vztahovat ke stejné činnosti jako návrh článků o prevenci, stanovit („značnou škodu“) pro spuštění kompenzačního režimu a pokrývat ztráty na osobách, majetku, včetně národního kulturního dědictví, a na životním prostředí v rámci jurisdikce státu.¹²⁶ Zde by proto byla představitelná speciální smluvní úprava, která by usnadnila přístup obětí environmentálních škod přesahujících hranice států k odškodnění, aniž by bylo nutno složitě prokazovat protiprávnost. Je možné využít různých metod soustředění odpovědnosti na stát nebo jinou osobu, kombinace civilní a mezinárodní odpovědnosti, omezení výše náhrady u katastrofických škod, apod. Protože se jedná o právně a technicky složité úpravy, případný vývoj této odpovědnosti za riziko (objektivní či absolutní) může jít cestou spe-

¹²⁴Srov. G. Handl, Liability as an obligation established by a primary rule of international law, *Netherlands Yearbook of International Law*, vol. XVI, 1985, str. 58-60; P. Šturma, op. cit. 78, str. 354.

¹²⁵Srov. P. Šturma, *ibid.*, str. 354.

¹²⁶Viz UN Doc. A/CN.4/L.627 (2. 8. 2002).